

NOS

PROGRAM FÖR SOMMAREN 1997

Medlemsorgan för Föreningen Natur och Samhälle i Norden. Utkommer med ca 4 nummer per år. Nr 3/1997.

Programförklaring

Föreningen Natur och Samhälle i Norden (FNSiN) är en partipolitiskt obunden, ideell förening. Föreningen vill samla intresserade av miljöfrågor och levnadsvillkor till ett allsidigt studium av natur och samhälle. Att upptäcka **TILLSAMMANS** är vår grundidé. I FNSiN möts människor med allchanda intressen.

Vi arrangerar **EXKURSIONER** till intressanta områden. Vi har gjort resor till Gotska Sandön, Bornholm, svenska fjällen och flera svenska landskap. Vi har paddlat kanot i Bergslagen, Sörmland och Uppland där vi allt efter intresse kunnat studera fauna, flora, arkeologi och kulturhistoria. Vi har firat midsommar i Halland och i Skåne. Vi har plockat svamp i skogarna kring Stockholm och tranbär på hälsingemyrar.

Vi arrangerar årligen **EXPEDITIONER** till områden nära och fjärran. Lofoten, Färöarna, Island, Spetsbergen, Grönland, Alaska, Hebriderna, New Foundland och Labrador är några av de områden som vi har besökt. Varje resa förbereds genom studiecirklar och redovisas i artikel- eller bokform.

Vi arrangerar **STUDIECIRKLAR**. Några ämnen har varit skärgården, energi, fjällkunskap, ortnamn, foto, modern isländska, geologi och meteorologi.

Vi arrangerar **FÖREDRAG** i en mängd aktuella ämnen såsom lågenergismiljöer och bostadsmiljöer. Ofta berättar långväga resenärer till egna bilder om sina upplevelser runt om i världen.

Vi arrangerar **MILJÖPOLITISKT**: Nedre Dalälven, Tyresta-Åva, Järvafältet och Norra Djurgården är några av de områden som vi har engagerat oss för.

Som Du ser har FNSiN en mångsidig karaktär där Ditt speciella intresse blir tillgodosett och där Du genom Din medverkan kan berika föreningen. Dessutom glömmet vi inte bort att ha trevligt. Som medlem är Du välkommen att delta i dessa arrangemang. Resor och utflykter genomförs till låga självkostnadspriser.

Som medlem får Du dessutom medlemstidskriften NOS, fylld av intressanta artiklar.

FNSiN

*Föreningen
Natur och Samhälle i Norden*

Föreningens adress:
Box 49015, 100 28 Stockholm

Lokal i Stockholm:
För närvarande ingen, men det kommer

Postgiro:
50 31 97 - 6 Huvudkonto
67 01 50 - 2 Medlemsavgifter
60 80 83 - 2 Beställning av skrifter

Ansvarig utgivare:
Anders Schærström
Kometvägen 49, 183 48 Täby
08-758 30 03(b), 08-665 29 17(a)

Nästa NOS/Program: Sept/okt 1997

Material till NOS skickas till:
PeO Sundqvist
Grubbens gata 9, 112 32 Stockholm
08-653 71 92(b)

FNSiN Funktionärer 1997

Styrelse:

Ordförande

Anders Schærström
Kometvägen 49
183 48 Täby
08-758 30 03 (b), 08-665 29 17 (a)

Vice ordf

Pia Eriksson
Vipphavrev. 12
178 35 Ekerö
08-560 330 27 (b), 08-705 77 26 (a)

Sekreterare

PeO Sundqvist
Grubbens gata 9
112 32 Stockholm
08-653 71 92 (b)

Kassör

Erik Elvers
Illerstigen 28
170 71 Solna
08-85 84 88 (b), 08-788 29 98 (a)

Övriga ledamöter:

Ola Eriksson
Vipphavrev. 12
178 35 EKERÖ
08-560 330 27 (b), 08-726 34 91(a)

Birgitta Traxel
Vesslevägen 40 nb
161 40 Bromma
08-25 03 35 (b), 08-616 21 96 (a)

Kaj Valtersson
Gränsholmsbacken 5
127 42 Skärholmen
08-710 18 92 (b), 08-16 23 91 (a)

Bo Zachrisson
Birkagatan 2
113 36 Stockholm
08-31 02 33 (b), 08-16 22 18 (a)

Programkommitté:

Kaj Valtersson
Gränsholmsbacken 5
127 42 Skärholmen
08-710 18 92 (b), 08-16 23 91 (a)

Liisa Holopainen
Alstaviksvägen 5
117 33 Stockholm
08-428 89 49(B)

Claes Göran Ström
Örnbacken 28
126 51 Hägersten
08/19 12 52 (b)

Kontaktpersoner:

FNSiN-Höga kusten
Lena Hermansson
Svanö 35
872 93 Lunde
0612-303 50 (b)

FNSiN-Uppland
Sven A Nyberg
Valthornsvägen 31
752 50 Uppsala
018-40 47 70 (b)

FNSiN-Värmland
Lena Sewall
Älvroskatan 4
654 61 Karlstad
054-18 68 75 (b)

FNSiN-Östergötland
Håkan Bley
Sköldvägen 18
616 33 Åby
011-631 69 (b), 011-19 11 04 (a)

Medlemsavgiften 1997:

Fullbetalande medlem	120 kronor
Ny d.o efter 1/7	60 kronor
Familjemedlem	25 kronor

Betala till postgiro 67 01 50-2 !!

Var hälsad, medlem!

Eller: *Salve!* som man sade på unionstiden.

Det har varit en intensiv vår och försommar. Ja, våren var väl närmast tvekan, om man tänker på vädret, fast en fördel var att man kunde följa naturens utveckling. Blommor och blad utvecklades efter hand, som de ska, i stället för att explodera nästan på en gång.

Men jag tänkte på FNSiN och vardagslivet. Vad som hänt i FNSiN kan du läsa mer om på andra ställen i det här numret. Vi har arbetat med att revidera och på nytt ge ut storsäljaren Gotska Sandön. Vi har tagit steget in i IT-åldern. Vi har utvecklat samarbetet med Vuxenskolan. Det ser du i programmet. Vi strävar efter att utveckla samarbetet också med Föreningen Norden, vilket förhoppningsvis skall synas tydligare i höst. Och vi har genomfört program i vanlig, ambitiös ordning.

Det tar tid. Ibland är det svårt att hinna med vid sidan av det vardagliga arbetet.

Men nu har vi ändå ett alldeles nytt sommarprogram - speciellt för dig! Håll till godo!

Glad sommar!

Anders Schærström

PROGRAM JULI-SEPTEMBER

BÅTTURER I STHLMS SKÄRGÅRD

Veckoslut under juli-augusti

Att uppleva den stockholmska skärgården hör till sommaren. Kaj Valtersson befinner sig som vanligt på Runmarö och erbjuder oss att följa med på endags- eller flerdagsturer med båt i omgivningarna. Delta-garna delar på bensinkostnaden. Till flerdagstureorna kan man behöva medföra tält, sovsäck och annan fältutrustning.

Startpunkten är Runmarö. Det går buss från Slussen på till Stavsnäs, det tar ca 45 minuter. Därifrån åker man reguljär båt ytterligare en kvart.

Föranmälan senast dagen före respektive tur till Kaj Valtersson, 08-16 23 91 (a, 08-710 18 92 (b), eller Runmarö 08-5715 2222 (tel. svar)

Målen för ett par av tureorna är redan bestämda:

Söndagen den 13 juli

är målet **Stora Brand** och **Bullerö** med Liljefors ateljé.

Söndagen den 20 juli:

går turen till **Långviksskär** och **Söderö**, eventuell också till **Hallskär** och **Braka**.

SKÅNE I SOMMAR?

Är du intresserad av att per cykel upptäcka södra Skåne och kanske näraliggande delar av Danmark under några dagar i sommar? Falsterbo, Smygehuk, Österlen, sandstränder, runstenar, backlandskap ... Jag visar gärna några av mina favoritställen, förslagsvis i slutet av juli och början av augusti, dvs vecka 31. Hör av dig senast den 20 juli om du är intresserad.

*Anders Schærström, Tfn & fax 08-758 3003 (b).
Kometvägen 49, 183 48 Täby*

GOTSKA SANDÖN

6 - 10 augusti

Även i sommar ordnar vi en resa till Gotska Sandön. Intresset var som vanligt stort och resan är i princip redan fullbokad, men återbudsplatser kan förstås yppa sig. Det kan också vara möjligt att få tag i enstaka extra platser om du hör av dig snabbt till

Ola och Pia Eriksson 08-560 330 27

KRÄFTKALAS

Lördag - söndag 23-24 augusti

Även om kräftan numera är "lovlig" när som helst tycker vi i FNSiN att den här tiden är den rätta kräfttiden. Som traditionen bjuder har vi därför knytkalas med kräftor hos Kaj Valtersson på Runmarö. Man åker buss 433/434 från Slussen och sen båt från Stavsnäs, hela resan tar drygt en timme. Övernattning är nödvändig. I stugan kan ett tiotal få plats i bäddar. Blir vi fler får vi ta golv och medhavda tält till hjälp. Det finns tillfällen till uteliv - vandring, fiske, bad - om man kommer tidigare på lördagen. På söndagen blir det en båttur i skärgården.

Kontakta Kaj senast fredagen den 22 augusti så att anskaffningen av kräftor kan planeras.

Tfn 08-531 815 87 eller 08-710 18 92 (b), 08-16 23 91 (a) eller 08-571522 22 (Runmarö)

Med FNSiN i Ekoparken - NY FLADDERMUSLYSSNING

Måndag 25 augusti

Försommarens lyssning kompletteras med en ny kväll med fladdermusexperten John Crafoord. Samling på Bergshamra torg utanför biblioteket (T-bana Mörby-linien till stn Bergshamra, norra uppgången) kl 19.30. Anmälan till:

Erik Elvers, tfn 08-85 84 88 (b), 08-788 2998 (a)

FÖRORTSVANDRING

Söndagen den 31 augusti

Snabbspårvägen från Gullmarsplan till Alvik (till Solna Centrum? till Tekniska Högskolan ??) är en av de mera diskuterade trafikinvesteringarna inom Dennispaketet. Omdömena om den sträcker sig från gigantisk kapitalförstöring till framsynt satsning. Vi följer den tänkta liniesträckningen med samling vid spärrarna T-banestn Gullmarsplan kl 10.00.

Föranmälan senast fredag 29 augusti till

Erik Elvers tfn 08-85 84 88 (b) 08-788 2998 (a)

ARKÖ SKÄRGÅRD

Lördag-söndag 6-7 september

Denna programpunkt är preliminär, men notera den redan nu! Och hör gärna av dig om du är intresserad. Platserna är begränsade.

Vi planerar en veckoslutsexkursion med småbåtar (motor) till historiska, geologiska och natursköna platser i den östgötska skärgården. Där finner vi Stensö med vacker utsikt över Bråviken och Stensö borg som förstördes av Engelbrekt. Vi finner Lönö skans, Yxnö vårdkase, Lilla Skorvå och Marö med ett gamla stenbrott, Ljungholmen med jättegräta, Gränsö Herrutzkula med en tretusenårig hövdingagrav på en bergstopp samt Korsö och St. Stångskär med bronsåldersgravar.

På L:a Alön, Alskäret, fanns fyr och fyrvaktarbostad på 1800-talet. På skäret kan man beskåda ännu en jättegräta. På Lövskären ser man den så kallade "vargstenen". En gång på 1800-talet, när sjön var isbelagd, räddade sig en fiskare från vargar genom att klättra upp på stenen.

På toppen av Kärnkullen finns en flat berghäll som kallas Arkö dansbana som på 1800-talet användes av ungdomarna.

På Viskär fanns förr en träskans (Arkö skans), där major Utter 1987 med hundra man försvarade sig mot anfallande danskar.

På Aspö finns en ödekyrkogård där man begravde sjömän från en rysk båt som haft kolera ombord.

På Arkö-Kungskullen slöts 1438 fred mellan Karl Knutsson och Erik av Pommern. På Lönshuvud finns en vårdkase med rester av stockar som brändes 1719. Geologiska sevärdheter är de sk "jättekasten" - en samling runda stenar 30-40 m i diameter och en kantstående jättegräta.

På Tyxholmen skall finnas ett solur inhugget i berget, men det är nu övervuxet och ingen vet var det är. Förr i tiden, innan det var blivit vanligt med klockor - gick fiskare i land här för att få veta vad klockan var.

För mer information om planerna, kontakta Anders Schærström 08-758 30 03 (b) 08-665 29 17 (a)

TYRESTAVANDRING

Söndagen den 21 september

Samling vid bussterminalen, Gullmarsplan, buss 807 som avgår 10.03 (Enligt vad vi nu vet. Tidtabellen kan ha ändrats till dess.) och är framme vid Svartbäckens hållplats efter ca 45 minuter.

Vi följer Sörmlandsleden ca 3 km till Tyresta by, där vi besöker Naturum/Nationalparkernas Hus, en anläggning som informerar om svensk naturvård och alla svenska nationalparker. (Byggnaden är intressant i sig. Den beskrivs av Naturvårdsverket som ett helt igenom miljöanpassat bygge, en lyckad kombination av gammalt fint hantverk och framtidens teknik på miljöområdet.) Efter besöket fortsätter vi upp till Årsjön där vi rastar.

Vi återvänder till Svartbäcken på en led som passerar Lycksjön och Nordankärrsberget. Buss 807 tillbaka till Gullmarsplan.

Vandringen är sammanlagt på ca 12 km. Tid för detta ca 3 timmar. Tillkommer tid för raster och besöket på Naturum i Tyresta.

Föranmälan senast kvällen innan till Claes Göran Ström, arb. 530 776 23, hem 08-19 12 52.

HAVTORNSPLOCKNING

Lördagen den 4 oktober (preliminärt)

Traditionell utfärd till Grisslehamn där vi samlar strandens orange guld. Detaljer i nästa programblad.

Observera, att NOS vid flera tillfällen publicerat recept på allehanda rätter som innehåller havtorn. En sammanställning av dessa tillhandahålles i samband med exkursionen.

Erik Elvers 08-85 84 88 (b) 08-788 29 98 (a)

HUR GICK DET?

Värmötet genomfördes odramatiskt med sedvanliga formalia. Ett fyllnadsval ägde rum: Roger Uhlin valdes till revisor efter Staffan Hermansson som begärt att få avgå.

Därefter berättade Anna-Lisa Augustsson mycket personligt med värme och humor om sin resa till Guinea-Bissau.

Vandringen på Långholmen med Nils-Erik Landell som guide - åtminstone andligen biträdd av Carl von Linné - drabbades oturligt nog av ett ihärdigt regn. Ändå var vi 15 medlemmar som trotsade vädret och ivrigt lyssnade till den inspirerade färdledaren. Avslutningsvis förde han oss till Bellmansmuseet där vi kastade oss över varma drycker och hembakt.

Pingstresan till Gotska Sandön genomfördes i strålende väder med 23 deltagare.

En vacker men kall kväll i maj samlades 7 medlemmar vid Karlbergs slott för att borsta och putsa föreningens adopterade runsten. Efter att vi pysslat om den vackra stenen roade vi oss med en spännande omgång boule på slottets bakgård.

Fladdermuslyssning genomfördes en likaledes vacker men kall majkväll. Med hjälp av den sakkunnige färdledaren och hans fladdermusdetektorer fick vi upp ögon och öron för de intressanta och nyttiga djuren.

När våren började övergå i försommar samlades fyra medlemmar för att tillbringa en ljuvlig kväll med att vandra på Djurgården.

STUDIECIRKLAR I HÖST

Det samarbete som vi i vintras inledde med **Studieförbundet Vuxenskolan** innebär att vi kommer att kunna erbjuda fler studiecirklar framöver. Naturligtvis får FNSiN-medlemmar rabatt på cirkarna! Vi har fler ämnen på lut och räknar med att samarbetet skall utvecklas. Föreslå gärna ämnen! Kontakta programkommittén eller styrelsen!

• Danska

15 timmar. Torsdagar kl 18.00

Start i september

Plats: Vuxenskolan, Kungsholms torg 8

Vi bekantar oss med det språk som språkhistoriskt faktiskt är svenskans närmaste släkting och därmed också med vårt sydvästra grannland.

Med hjälp av tidningsartiklar, faktatexter om Danmark, visor och skönlitterära texter tränar vi ordkunskap, läsförståelse och hörförståelse. Utifrån teman som mat och dryck, att resa i Danmark, dansk natur och historia vidgar vi ordförståelsen - och lär oss samtidigt mer om broderlandet.

Fem sammankomster om vardera tre timmar.

Normalpris: 375:- Rabatt för FNSiN-medlemmar!

Anmälan Tfn 08-652 77 66 (Vuxenskolan)

Upplysningar: Anders Schærström, tfn & fax 08-758 30 03 (b), tfn 08-665 29 17 (a)

• Runinskrifter

Vad står det på runstenen? Vem ristade och på vems initiativ restes stenen? Vi tar upp dessa och många andra frågor i cirkeln. Fältstudier ingår

Måndagar, start i september. 15 timmar

Ledare: Erik Elvers.

Pris: 395 kr. Medlemmar i FNSiN 350 kr.

Anmälan Tfn 08-652 77 66 (Vuxenskolan)

• Geologi - minicirkel

Cirkeln omfattar två teoretiska sammankomster och en exkursion.

Kvällssammankomster (kl 18.00) torsdagen den 25 september och torsdagen den 9 oktober. Lokal: Vuxen-skolan, Kungsholms torg 8.

Exkursion till Lindormsnäs den lördag 11 oktober.

Ledare blir *Karl-Erik Perhans* från natur-geografiska institutionen vid Stockholms universitet, en bland FNSiNs medlemmar välkänd och uppskattad cirkel- och exkursionsledare.

Pris för cirkeln: Medlemmar i FNSiN 100 kronor. Icke-medlemmar: 175 kronor.

Anmälan: Senast den 15 september, 08-652 77 66 (Vuxenskolan)

• Norska

Om du skall arbeta eller studera i Norge - eller bli närmare bekant med landet genom dess språk så är detta en cirkel för dig.

15 timmar, kvällstid. Studieförbundet Vuxen-skolan, Kungsholmen.

För att få veta mer, ring: 08-652 77 66

NOTISER

Steindór Steindórsson frá Hlöðum, isländsk märkesman ur tiden

Den isländske botanisten Steindór Steindórsson frá Hlöðum har för en kort tid sedan avlidit i en ålder av 94 år. Han var född på gården Möðruvellir på norra Island, men då hans far då redan dött växte han upp på gården Hlaðir och knöt sitt namn till den. Han blev student som privatist och studerade sedan vid Köpenhamns universitet där han blev magister 1930. Senare studerade och gästforskade han vid Universitetet i Oslo ett år.

Steindór intresserade sig för både natur och samhälle. Han var politiskt aktiv och satt i stads-styrelsen på Akureyri, huvudorten på det isländska Nordlandet och var en tid alltingsman för Alþýðuflokkur.

Han var ordförande i lokalavdelningarna av Föreningen Norden och Den Isländska Turistföreningen förutom en mängd andra inhemska och utländska uppdrag vid sidan av sitt arbete som lektor och senare rektor vid gymnasiet på Akureyri. På somrarna under flera decennier färdades han runt i de vidsträckta obebodda delarna av Islands inre på forskningsexpeditioner, och skrev ca 700 vetenskapliga artiklar och notiser. Han var också länge redaktör för tidskriften *Heima er best* och författare till åtskilliga böcker.

Enligt god isländsk tradition spände Steindórs intressen över vida fält i både naturvetenskap och humaniora, vilket kommit till ett vackert uttryck t.ex. i boken *Íslensk plöntunöfn*, en översikt över isländska växtnamn. Han delade generöst med sig av sin ingående kunskap om den isländska floran till gästande botanister från andra länder.

Erik Elvers

Nyutgåva av *Gotska Sandön - en tvärfacklig beskrivning*

"Ett paradys på jorden är Gotska Sandön", skrev Albert Engström. "Man måste vara en sund människa för att förstå den." *FNSiN* har i många år älskat Gotska Sandön. Vår bok om Sandön är ett slags kärleksbevis. Den kom till i samarbete med Gotska Sandöns hembygdsförening för att tillfredsställa ett behov av en allsidig och lättillgänglig handbok för öns besökare och andra som är intresserade av denna mycket speciella plats. När lagret av den gamla versionen tog slut fick vi anledning att göra en nyutgåva som väntas från tryckeriet vid midsommartid.

Gotska Sandön - en tvärfacklig beskrivning gavs ut första gången redan 1977. Sedan dess har ett och annat förändrats. Flera av byggnaderna på ön har blivit restaurerade. Båtförbindelsen med ön har blivit bekvämare. Det har byggts bekväma stugor för de besökare som inte väljer att bo i tält. Men ön är sig trots allt lik - den kan fortfarande vara ett paradys, men man bör inte heller glömma att tillvaron nog så ofta var hård och brutal för de människor som förr i tiden befolkade ön.

Texten och bildmaterialet i denna utgåva är till största delen identiska med innehållet i de första utgåvorna av boken i slutet av 1970-talet, men förändringar har skett. Sakinnehållet har granskats - bland annat med hjälp från Naturhistoriska Riksmuseet - och på några punkter aktualiserats. Kapitlet om sälarna har ersatts av ny text. Två kapitel har tillkommit. Det ena handlar om förslag till vandringar på ön. Det andra kommenterar några exempel på hur Gotska Sandön har behandlats i litteraturen. Nytt är också en samlad, fyllig förteckning över referensmaterial om ön, i första hand böcker men också artiklar och några filmer.

Du beställer ditt exemplar av boken på sedvanligt sätt. Sätt in beloppet (75:- per ex för medlemmar, 90:- för andra) plus 20 kr/ex för porto på postgirokonto 60 80 83-2. Du kan också, t ex om du vill beställa flera exemplar, kontakta Marianne Stevendahl, tfn 08-740 43 30 (b).

FNSiN på Internet

Nu har FNSiN tagit steget in i 1990-talets Internervärld! Nu finns nämligen information om föreningen och våra programpunkter på föreningens egen hemsida. Den som har tillgång till Internet skall

kunna söka upp hemsidan på adressen

www.algonet.se/~fnsin

Vår avsikt med hemsidan är framför allt att på ett enkelt och relativt billigt sätt nå fler intresserade och alltså värva medlemmar, kanske i kretsar som vi tidigare inte har nått. Även medlemmar kan ha glädje av att se på bilder från föreningens aktiviteter och att slå upp allmän information om FNSiN som vi efter hand kommer vi att lägga in.

FNSiN i Riksdagen

Allt fler känner Gotska Sandöns lockelse. Även Riksdagens personalförening planerar en resa dit och eftersom det tydligen kommit till dess kännedom att FNSiN har ett särskilt gott förhållande till ön inbjöds vi att hålla ett informationsmöte med de hugade resenärerna.

Så kom det sig att Erik Elvers och Anders Schærström besökte och berättade för de folkvaldas vetgiga tjänare om den kära ön. Vi tackar personalföreningen för initiativet och återkommer gärna.

Från Förbundet för Ekoparken

Som den uppmärksamme säkert redan lagt märke till har spelet kring Nationalstadsparken - Ekoparken - varit intensivt under det senaste halvåret. Förbundet för Ekoparken höll årsmöte ägde rum den 15 mars och ordförandekonferens den 16 april. FNSiN representerades vid båda tillfällena av Erik Elvers. Förbundets interna diskussioner har i hög grad präglats av planer inför kulturhuvudstadsåret, Förbundets inställning till OS-planerna samt förslaget till policyprogram för Förbundet.

FFE har vänt sig till ledningen för Kulturhuvudstadsåret och begärt medel för att engagera en person under 18 månader för att med hjälp av medlemsföreningarna ordna program med anknytning till Ekoparken.

Ordförandekonferensen behandlade ett förslag till uttalande som kraftigt ifrågasatte Stockholms "miljöprofil" och lämplighet som värdstad för OS. Förslaget avvisades av konferensen som i stället beslöt att Förbundet skall inleda ett samtal med förespråkarna för OS.

Programförslaget har ännu inte blivit antaget, men förslaget bildar grogrund för en fortsatt intensiv diskussion.

Vad gjorde Linné i Stockholm?

Nils-Erik Landell: *Trädgårdsmästaren Linné*, Carlsons Bokförlag.

Hur många vet i dag, att Linné tillbragte några år i Stockholm innan han slog sig ner i Uppsala? Det är i alla fall en fråga som föranlett Nils-Erik Landell att skriva en bok om Linnés gärning i huvudstaden. En annan utgångspunkt är Linnés uppsats från 1739, *Rön om växters plantering, grundat på naturen*, som i boken återges i översättning från latin.

Nils-Erik Landell är en flitig författare, debattör, exkursionsledare och föredragshållare - förutom att han är läkare (och FNSiN-medlem!). Naturligtvis är den senaste boken i hans långa produktion ett mycket personligt verk. Författaren är mycket närvarande i texten och läsaren följer honom tätt i spåren i hans efterforskningar. Man känner vibrationerna av hans upptäckarglädje, hans entusiasm och indignation. Inte minst känner man hans glädje över att dela med sig av sina rön.

Det är en vacker bok, ganska liten i formatet men drygt 300 sidor tjock. Den är utsökt illustrerad med fotografier i färg och i svartvitt, 1700-talskartor, teckningar och kopparstick. Det är en bok som man med största förtjusning läser och bläddrar i även utan att vara botanist, intygar

Anders Schærström

MAT-NOS

Senaste nytt om havtorn

Havtornszabaione 8 personer

8 äggulor

5-6 msk socker

1½ dl havtornsbär

Pressa saften ur bären (t ex med sked i durkslag). Spara dock några bär till garnering.

Vispa äggulor och socker till tjockt vitt skum. (Bäst med el-visp)

Blanda havtornssaften med 1½ - 2 dl vatten. Vispa ner i ägg/sockersmeten, litet i taget.

Häll i kastrull, sätt på svag värme och fortsätt vispa tills den blir tjock och krämig. Krämen skall ej koka.

Tag kastrullen från värmen, fortsätt vispa tills

krämen svalnat.

Häll i portionsskålar. Servera avsvalnad garnerad med några havtornsbär.

NOS kollega *Upsala Nya Tidning* (5 okt. 1996) hedrade mitt i säsongen de kära havtornsbären med en helsida. Därifrån citerar vi de följande recepten som i sin tur är hämtade från boken *Skärgårdsfrestelser*:

Havtornssås till kött (4 port)

0,5 dl mörk buljong (rådjurs- eller annan köttbuljong, i brist på annat buljongtärning)

2-3 msk madeira

0,5 - 1 dl havtornssaft

1-2 msk köttbuljongpulver

arrowrot

Koka ihop buljongen och madeiran. Tillsätt buljongpulvret. Smaka av med havtornssaften. Avred med arrowrot.

Vid servering på tallrik: lägg några havtornsbär i såsspegeln.

(Från *Skärgårdsfrestelser*, återgivet i UNT 5 okt. 1996)

Havtornssås till glass (4 port)

80 g socker

1 dl havtornssaft

1 dl vatten

0,5 msk maizena

Bryn sockret i en stekpanna. Slå på vatten och koka ihop till slät sås. Avred med maizena.

Om man vill ha två såser kan man färga hälften med blåbär som silas bort före servering.

Fläder, hylle

Fläder heter *hylle* på skånska och *hyld* på danska. På tyska heter det *Holunder*. I Skåne växer buskarna nästan som ogräs.

Blommorna är mycket lättplockade och hela processen att göra saft på dem är mycket enkel. Man kan använda även bären till saft, men medan blommorna har en frisk smak är bären fadda, jolmiga i smaken.

Proportionerna varierar i de recept man kan finna i tidningar och tidskrifter. Var och en kan prova sig fram till den rätta balansen mellan blommighet, sötma och syrlighet. Här är ett exempel att utgå från.

Flädersaft eller hyllebrus

30 knippor hylleblommor

50 g citronsyra

2 citroner

2 kg socker

2 liter vatten

Skölj blommorna. Lägg dem och citronsyran i en stor skål eller balja.

Skiva citronerna med skal.

Koka upp vatten och socker, häll det på blommorna, lägg i citronskivorna och låt det hela stå och dra i rumstemperatur i två dagar.

Ta sedan upp citronskivorna. (De smakar mycket gott efter två dagar i sockerlagen!!)

Låt stå ytterligare 5-6 dagar och dra, nu på ett svalt ställe.

Sila sedan i saften och häll den på flaskor eller burkar. Det säkraste sättet att förvara saften är i frysen (lämpligen i deciliterklumpar). I annat fall måste den stå mycket svalt. Den möglar annars lätt.

Saften spädes med vatten till angenäm styrka och smak. Den skall drickas kall, gärna med isbitar. Somliga gillar att blanda den med gin. Oblandad kan den vara ett riktigt gott alkoholfritt alternativ till vitt vin.

Anders Schærström

Nypon

Det är ganska lätt att plocka och koka nypon. Däremot är det ganska påfrestande att rensa dem. Man bör inte plocka nypon som är alltför mogna. Om de är det minsta mjuka går det inte att rensa dem - då går de sönder och klätar. Det är bättre att plocka bär som är knappt mogna. En fördel med nypon är att de tåler att ligga något dygn om man inte har tid att rensa dem med det samma.

Man snoppar och klyver bären. Därefter tar man bort kärnorna med en tesked eller en liten kniv. Här kommer det påfrestande momentet in. Inkråmet i bären är rena klipulvret. Se till att ha en balja vatten nära till hands att då och då skölja och svalka händer och underarmar i!

Inlagda nypon, 1 liter rensade nypon

6 dl inläggningsättika (den bör inte vara fullt så koncentrerad som det står på flaskan)

3 dl socker

en bit kanel (bryt den i mindre bitar)

ca 10 kryddnejlikor

riven muskotnöt eller muskotblomma

Så kokar man nyponen i denna inläggningsvätska tills de känns mjuka. De får inte koka sönder. De blir ännu lite mjukare sedan man har avslutat kokningen. Inläggningen hälls varm på varma burkar. Serveras till kötträtter. Mycket bra till vilt om man tycker om det, t ex renskavsgryta.

UNDER DRAKENS VINGAR

Kalmar slottsfjärd en ljum högsommarekväll, år 1997. Plötsligt dyker ett underligt fyrkantigt segel upp och under det ett märkligt skrov med höga stävar och smäckra linjer. Vad är detta? Kan det verkligen vara...? Så dyker ytterligare ett segel upp. Och ännu ett. Efter ett tag klyvs fjärdens glittrande vatten av en hel eskader av skepp av ett slag som inte syns till i dessa farvatten på många hundra år. Här trängs vikingatidens mäktiga drakskepp med smäckra nordlandsbåtar och medeltida bonde-seglare liksom med koggar och rustade ledungs-skepp. Kommandorop på norska, finska, tyska, danska och svenska blandas när seglen bärgas och årorna läggs ut. Trängseln nedanför slottet blir stor när besättningarna förtöjer och slår läger. Tält reses, eldar tänds och snart sprider sig doften av nylagad mat mellan lägereldarna...

Helga Holm är en fullskalerekonstruktion av ett fynd som gjordes vid utgrävningarna på Helgeands-holmen i Stockholm under slutet av 70-talet. Original-et är daterat till tidigt trettonhundratal och tros ha varit någon form av krigs- eller bevakningsskepp. Helga Holm är 22,5 x 3,4 m. Djupgåendet är bara 0,5 m och hon väger ca 4 ton.

Hon är dryga 22 meter lång och drivs av sexton åror eller ett råsegel på 60 kvm. Originallet är daterat till

tidigt 1300-tal och tros ha haft någon form av bevaknings- eller krigsuppgift. Många drag påmin-ner om skepp från vikingatid och sen järnålder. Helga Holm är en smäckert och extremt lätt konstruktion. Hon är en snabbseglare med plats för stort manskap men praktiskt taget ingen last. Hemmahamn är Bosö båtclubb på Lidingö utanför Stockholm.

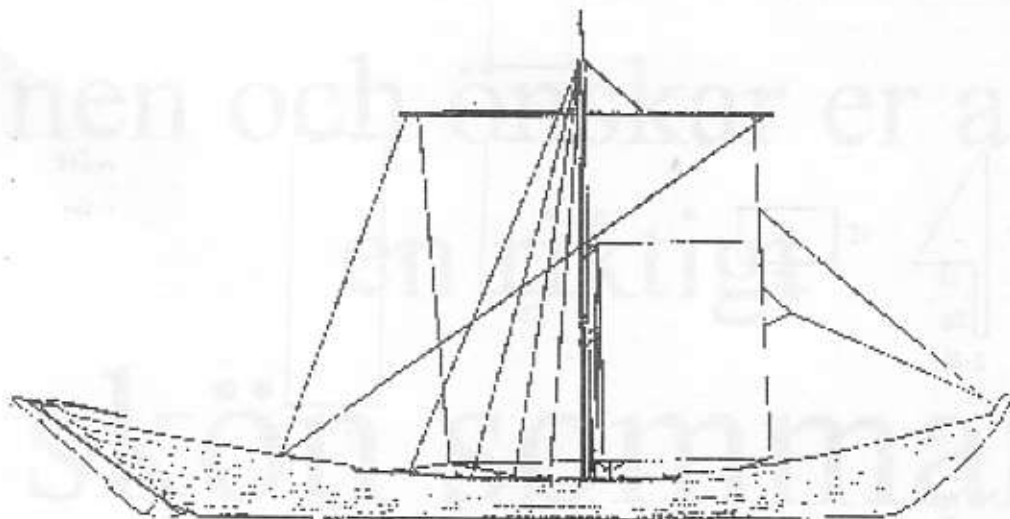
Skeppet ägs, underhålls och seglas av Föreningen Medeltidsskeppet Helga Holm.

Vill du vara med? Medeltidsskeppet Helga Holm välkomnar dig som besättning! Allt som krävs för att delta i eskadern är att du kan avsätta en vecka eller fler nästa sommar och är någorlunda van vid enklare friluftsliv.

Eskadern startar direkt efter midsommar med trans-port av skeppet från hemmarvattnen i Stockholms skärgård ner till Karlskrona där vi möter resten av flottan. Från Stockholm med omnejd kommer bland annat även Blanka, Findir, Vinda och Anund. Fredag - lördag, 27 - 29 juli deltar vi i invigningen av det nya marinmuséet i Karlskrona. Därefter riktar vi stävar-na mot Kalmar. Där pågår firandet av Kalmarunionens 600-årsjubileum i dagarna tre nästa helg. Efter Kal-mar seglar flottan vidare genom ostkustens vackra skärgårdar i lugn takt. Några viker av under resan mot Stockholm, t.ex. via Göta kanal. Söndagen 3 augusti avslutas seglingen, antagligen vid Helgas hemmahamn på Lidingö.

Välkommen ombord!

För anmälan och info, ring Helga Holms telefon-svarare, 08-16 58 78.

FLADDERMÖSSEN

Var snäll mot dem!

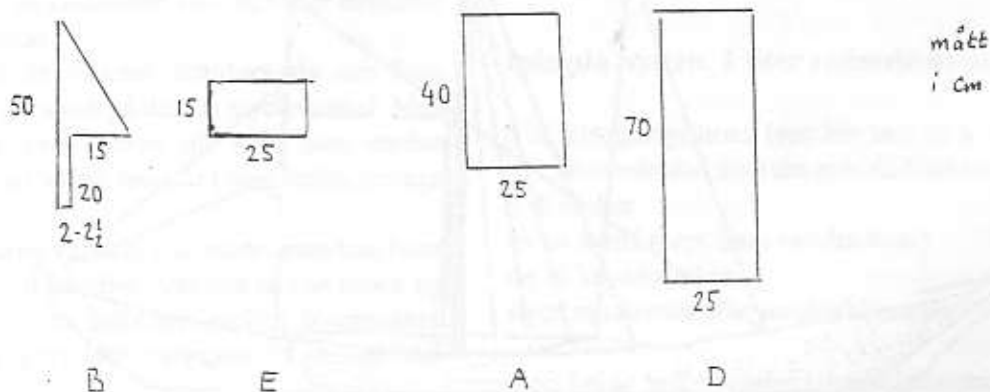
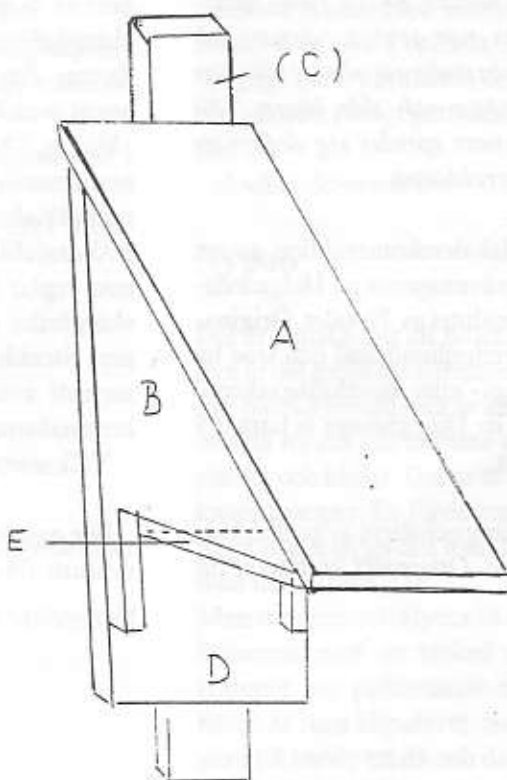
Bygg en fladdermusholk (eller ännu hellre flera)!

Fladdermöss är trevliga och intressanta djur, vilket vi fick lära oss en hel del om under vår lyssning i maj - bland annat äter de stora mängder myggor som annars skulle äta oss. För att hjälpa dem kan vi sätta upp holkar enligt bifogade ritning där delarna betecknats:

- A tak
- B sidodel (2 st)
- C ev upphängningsbräda
- D bakdel
- E bottenplatta

Vid insidan av bottenplattan finns en 2-2½ cm bred springa som fladdermössen kryper in genom. Holken bör göras av ohyvlat - och givetvis oimpregnerat - virke (så att fladdermössen får bättre fäste). Lämplig tjocklek 2-2½ cm. Sätt gärna flera holkar nära varandra. Viktigt: det skall vara grenfritt framför holkarna.

Erik Elvers

Här blev det plötsligt en
sida över och inget
lämpligt material hinner
jag plocka fram efter-
som vi som vanligt är
ute i sista minuten, så i
stället tackar vi på re-
daktionen för vårtermi-
nen och önskar er alla
en riktigt

skön sommar!

FNSiN Skrifter & Böcker

Föreningens skrifter beställes genom inbetalning till postgiro 60 80 83 - 2. Ange avsändare och vad beställningen avser.

Priserna inkluderar moms. Vid postbefordran tillkommer dock en portokostnad på 20 kronor per ex.

Upplysningar om skrifterna lämnas av Marianne Stevodal, Rönholmstränd 69, 127 42 Skärholmen, tel 08-740 43 30(B).

Tyresta

En tvärfacklig beskrivning av ett av mellansveriges finaste vildmarksområden. Rikt illustrerad med kartor och teckningar. 32 sidor. Medlemspris 30:-.

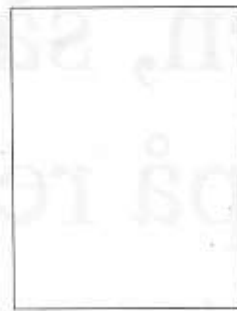
Spetsbergen - land i norr

Förord av arktispionjären Helge Ingstad. En allsidig bild av Spetsbergen ges genom de 25 artiklarna som bl a behandlar historia, valfångst, kolbrytning, oljeletning, geologi, växt- och djurliv. 167 sidor. Medlemspris 70:-.

Natur och Samhälle i Estland

Utgiven 1991 ger denna bok en bred presentation av Estland vid tiden för självständigheten: arkeologi, geologi, historia, politik, ekonomi, naturvård och miljöproblem, byggnadsminnen och kyrkliga förhållanden. Illustrerad. 117 sidor. Medlemspris 65:-.

En färd till Island 1977

En reseberättelse om vad man kan råka ut för längs Islands vägar samt med avsnitt om geologi, flora, fågelliv och andra intressanta ämnen. Riktigt illustrerad. 52 sidor. Medlemspris 30:-.

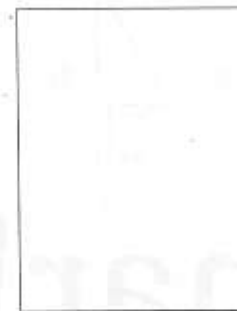
Gotska Sandön

En tvärfacklig beskrivning. Innehåller artiklar om geologi, dyner, flora, fauna, historia och livet på ön. Riktigt illustrerad med teckningar, kartor och foton. 3:e uppl. 160 sid. Medlemspris 75:-.

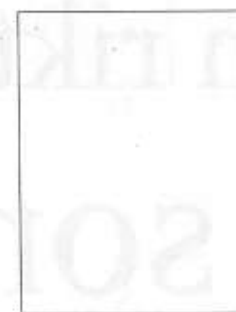
Kallökensand och varma källor. En bok om Island.

En kärleksfull presentation av ett nordiskt land. Om stora avstånd och närhet till naturen. Geologi, djur- och växtliv, historia, språk, litteratur, traditioner, mathistoria, naturvård, vistexter mm. 118 sidor. Medlemspris 60:-.

Sydvästgrönland

Expeditionsrapport från 1974. Rikt illustrerad med foton, teckningar och kartor. 150 sidor. Medlemspris 70:-.

Island i NOS

Ett särtryck av artiklar om Island som varit publicerade i NOS - plus ett par nya tillägg. Illustrerad med teckningar och foton. 61 sidor. Medlemspris 15:-.